

APPENDIX.

Distinctiones praecipuae, quae in disceptationibus scholasticis adhiberi solent, a R. P. Rich. Arsdekin, soc. Jesu sacerdote, Theologiae professore, collectae.

§. I.

Absolute, et respective. Absolute sive simpliciter, et secundum quid. Essentialiter, et accidentaliter. Per se, et per accidens.

105. *Absolute* dicitur Res *talis*, quando in se habet naturam, vel accidens, quod requirit talem denominationem: sic homo dicitur *absolute* rationalis, et paries dicitur *absolute* albus. *Respective* vero res dicitur *talis*, quando non habet in se tale, quod diximus, praedicatum, sed tantum sic denominatur, si cum alia re comparetur: sic vir parvae staturae, *respectively* dicitur magnus, si comparetur cum puero, non vero si cum gigante.

Absolute aliquando idem est, quod *simpliciter*; quando sine addito aut limitatione potest res denominari talis. *Secundum quid* autem res dicitur *talis*, quando vel secundum parvam sui partem, vel tantum cum addita particula restringente *talis* denominatur. Sic Ethiops non denominatur *absolute* albus, sed bene *secundum quid*, scil., dentes: et imago hominis dicitur homo *secundum quid*, scil., secundum solam repraesentationem.

106. *Essentialiter* dicitur aliquod praedicatum convenire subiecto, sine quo subiectum nec esse nec concipi potest, sive, quod ingreditur primum rei conceptum; ut rationale respectu hominis. Illud autem dicitur *accidentaliter* convenire, sine quo res saltem concipi potest: sive, quod non est de primario conceptu illius praedicati, quod in unaquaque re est primum et radicale fundamentum caeterorum praedicatorum, quae in tali re inveniuntur; quo modo, etiam risibile tantum *accidentaliter* homini convenit, etsi sola ratione ab eius essentia distinguatur.

107. *Per se* id dicitur convenire rei quod ex natura ipsius rei convenit, seu ex principiis intrinsicis. Sic v. gr. homini conveniunt *per se* omnia praedicata, quae ipsi sunt essentialia, vel etiam propria quarto modo: et quae necessario comitantur naturam, v. gr. esse natura sua bipedem. *Per accidens* autem id convenit rei quod convenit ei *accidentaliter* et non necessario, seu quod convenit ei

quasi casu et aliunde. Sic logicus *per se* est Philosophus; *per accidens* autem est albus, pius, nobilis. *Per se* quandoque idem est, quod propter se, et ex professo: *Per accidens* autem, idem quod propter aliud. Sic Logica *per se* agit de operationibus intellectus, *per accidens* autem de signis, vocibus, &c.

§ II.

Res in actu et potentia. In actu primo, et in actu secundo. In actu exercito, et in actu signato. De potentia Dei ordinaria, et de potentia absoluta. Adaequate et inadaequate. Realiter et intentionaliter. Extensive et intensive. Positive et negative.

108. *Actu* esse res dicitur, quando de facto est extra suas causas, id est, quando a suis causis producta est, ut existat. *Potentia*, vel *in potentia* res dicitur esse, quae quidem non existit, sed tamen potest existere; sic Antichristus est *in potentia*, etiam hodie.

Actus primus, est ipsa potentia, v. gr. videndi, intelligendi etc. *Actus vero secundus*, est actio elicit a potentia: unde in *actu primo*, dicitur quis operari quando habet potentiam operandi; in *actu vero secundo*, qui de facto operatur. Sic dormiens dicitur videre, vel discurre in *actu primo*; tum vero videre vel discurre in *actu secundo*, quando de facto aliquam visionem, aut argumentationem elicit.

109. *Actus signatus* dicitur I. Quando actus in propositione significatur expresse. id est, quando expressis, et signantibus verbis dicitur talem actum competere alicui rei: etiamsi ille actus in propositione illa, non exerceatur. *Actus vero exercitus* dicitur, quando actus exercetur reipsa, etiamsi expresse seu signanter non dicatur exerceri, v. gr. quando dicitur: Petrus est doctus: hic doctrina praedicatur de Petro in *actu exercito*, id est, actus praedicationis, seu affirmationis de Petro vere exercetur. Quando vero dicitur: de Petro affirmatur vel praedicatur doctrina: tunc est *actus signatus*; et doctrina de Petro praedicatur in *actu signato*, id est, signantibus verbis exprimitur, quod actus praedicationis doctrinae competat Petro, quae tamen praedicatio non exercetur in ista propositione.

Sic etiam Superior, aut Pastor sobrie et caste vivens, concionatur suis in *actu exercito* de sobrietate et castitate. Quando autem verbis, aut signis commendat sobrietatem, concionatur de sobrietate et castitate in *actu signato*.

110. *Per potentiam Dei Ordinariam* id dicitur fieri, quod potest fieri secundum legem et decretum ordinarium Dei, quod ille statuit servare circa res creatas. *Per potentiam vero Absolutam Dei*, id

dicitur posse fieri, quod, abstrahendo ab omni libero decreto Dei, et a cursu rerum Ordinario, a Deo potest fieri. Unde per *absolutam Dei potentiam*, dicitur omne id posse fieri, quod non involvit contradictionem: sic per *potentiam Dei absolutam*, absque omni studio, potes hodie Aristotelem doctrina Philosophica superare, non tamen de *potentia ordinaria*.

111. *Adaequate* sumitur res, quando integre et totaliter accipitur. Sic homo *adaequate* sumptus est animal rationale. *Inadaequate* vero sumitur res, quando sumitur partialiter. Sic homo *inadaequate* conceptus, est animal, est physice solum corpus, vel sola anima.

112. *Realiter*, seu *primo intentionaliter* sumitur res, quando consideratur prout est a parte rei, et non ut vestita quasi extrinsece aliqua intentione, sive conceptu circa eam versante. *Secundo Intentionaliter* sumitur res, quando res sumitur simul cum cognitione, et tota ratio cur praedicatum ei conveniat est, quia circa rem praecessit actus intellectus. Sic homo et animal sumuntur *realiter*, seu *primo intentionaliter*, quando dico: petrus est homo; leo est animal. Sumuntur vero, *secundo intentionaliter* quando dico: homo est species, animal est genus: quia denominationem speciei, aut generis habent ratione conceptus generici, aut specifici.

113. *Extensive* et *intensive* dicuntur potissimum de qualitate, aut quantitate: extensio enim qualitatis, verbi gratia, caloris tunc fit, quando calor extenditur, ad plures partes subjecti. *Intensio* vero tunc fit, quando in eadem parte subiecti ponuntur plures gradus qualitatis, verbi gratia, caloris. Gradus autem communiter assignantur octo: ita ut qui octo gradus, verbi gratia, caloris habet, dicatur habere intensissimum calorem. Sic manus calida ut sex; est *intensive* magis calida quam totum corpus calidum ut quatuor, sed tamen *extensive* magis est calidum quam illa manus, per se sumpta.

114. *Positive* res dicitur aliqua talis, quando in illa vere reperitur forma denominans. Sic mel dicitur dulce *positive*, quia dulcedo vere est in melle. *Negative* vero aliquid dicitur tale, quando caret solum forma contraria. Sic omne id dicitur esse dulce *negative*, quod non est amarum. Et puer dicitur probus *negative*, qui nihil committit improbitatis.

§ III.

Directe, indirecte. Directe et reflexe. In recto et in obliquo. In sensu composito et diviso. Materialiter et formaliter, specificative et reduplicative. Formaliter, virtualiter, eminenter, radicaliter.

115. *Directe* id intendi dicitur in quavis actione, quod primario, et ratione sui intenditur. *Indirecte* vero, id quod tantum ratione alterius intenditur, et quasi per accidens. Sic Logica *directe* agit de operationibus intellectus; *indirecte* vero de signis, vocibus, etc. Item in moralibus, *directe* dicitur intendere homicidium, qui illud mandat; *indirecte* qui illius, aliquam causam ponit. *Directe*, ut opponitur *reflexe*, quando res cognoscitur primo in se, non in alia cognitione de illa habita.

In recto et in obliquo importari, maxime dicuntur de terminis connotativis, et relativis. Significari itaque *in recto* idem est quod in enuntiatione significari identificatum cum subjecto. Illud autem significatur *in obliquo* quod non significatur identificari cum subjecto, sed tantum esse aliquid pertinens ad subjectum, vel ad rectum ipsius praedicati. Ut in hoc termino albus, significatur res quae est alba *in recto*, albedo vero *in obliquo*. Hinc in praedicatione qua dico, paries est albus: identifico rem, quae est alba, cum pariete, non vero identifico albedinem cum pariete: vera enim est haec propositio: paries est res habens albedinem; falsa autem altera, paries est albedo.

116. *Sensus compositus* alicujus propositionis dicitur, quando fit compositio praedicati cum subjecto secundum significata formalia utriusque. Ut cum dico: Logicus est Philosophus, scilicet, ut logica praeditus: item; justus est beatus, scil., manens justus. *Sensum* autem *divisum* tunc habet propositio, quando praedicatum convenit subiecto ratione tantum significati materialis. Ut cum dico: album potest esse nigrum: haec enim propositio in *sensu composito* est falsa; sensus enim compositus est, album manens album posse esse nigrum, sive albedinem et nigredinem posse esse simul in eodem subiecto. *In sensu* autem *diviso* propositio illa est vera: tunc enim sensus est: album, seu id quod est album, non tamen manens album, posse esse nigrum.

117. *Materialiter* et *formaliter*, variis modis sumitur. I. *Materialiter* dicitur praedicatum convenire subiecto quando convenit ratione materiae sive subiecti. Sic dicitur album (v. gr. lac), *materialiter*, non *formaliter*, dulce. *Formaliter* vero convenire dicitur, quod convenit ratione formae: sic album *formaliter*, sive ut album,

est disgregativum visus. Quae distinctio etiam locum habet quando predicata sunt realiter eadem, et tantum ab intellectu concipiuntur per modum materiae, et formae: Sic in sensu *materiali*, sive *identico*, animal est rationale, quia animal et rationale sunt eadem res; *formaliter* autem, seu in sensu formali, animalitas non est rationalitas, sunt enim formalitates diversae in conceptu.

II. *Materialiter* quandoque idem est, quod *identice*, seu *specificative*. *Formaliter* autem quandoque idem est, quod *reduplicative*; quod exprimi solet per particulas *quatenus*, *in quantum*, *quata-
lis*, etc. Ita homo *formaliter* seu *reduplicative* est rationalis, quia possum reduplicare dicendo, homo quatenus homo, est rationalis. Si autem dicam homo quatenus homo est Philosophus, erit falsa propositio in sensu *formali*, sive *reduplicativo*.

III. *Formaliter*, *virtualiter*, *eminenter* dicuntur de causis prout continent perfectionem sui effectus. Effectum enim, seu perfectionem sui effectus, tunc dicuntur causae continere *formaliter*, quando illa entitas effectus quam producant reperitur in ipsis causis. Sic ignis dicitur *formaliter* calidus, quia calorem, quem producit, etiam in se continet. *Virtualiter* autem dicuntur causae continere effectum, quando possunt effectum illum producere, licet entitas effectus in ipsis causis non reperiatur: sic piper, aut vinum *virtualiter* dicitur calidum, quia potest in homine calorem causare, licet vinum actu in se calorem non haberet.

118. Denique, *eminenter* causa tunc dicitur continere effectum, quando non aequivalenter tantum et *virtualiter* effectum continet sed etiam est multo perfectior effectui, sublatis, scilicet, imperfectio-
nibus quae sunt in effectui. Sic sol *eminenter* est calidus, quia et virtutem habet producendi calorem, et est calore perfectior. Item Deus *eminenter* continet creaturarum perfectiones, quia, sublatis imperfectio-
nibus, eas in se continet, ut causa perfectissima.

IV. *Formaliter* sumitur effectus quando spectatur secundum se. *Radicaliter* autem vel *fundamentaliter* quando spectatur secundum causam, radicem, vel fundamentum. Sic risibile sumptum *formaliter* est proprietas hominis, et a rationali distinguitur. Risibile autem sumptum *radicaliter* est idem quod rationale. Nam rationalitas est causa sive radix prima risibilitatis.

119. V. *Formaliter* etiam subinde significat idem quod per se, sive essentialiter: ita ut praedicatum, quod dicitur convenire subjecto formaliter, sit in recto de definitione subjecti. Sic homo est *formaliter* animal, uti et rationalis; non vero hoc sensu homo est formaliter risibilis, vel albus, quia haec hominis definitionem aut essentiam non ingrediuntur.

DISQUISITIO II.

DE RELIGIONE REVELATA,

ubi etiam

suis locis, juxta rerum ordinem,

Rationalismi, Indifferentismi, Progressismi

Indefiniti, uno verbo, Liberalismi,

exploduntur errores.

PRAENOTANDUM.

1. Non soli theologi, sed philosophi etiam de Deo disserunt et de hominum officiis erga Deum; sed aliter et aliter: nam philosophi sola ducuntur ratione, theologi autem principem concedunt locum auctoritati, et quidem divinae, ratione vero ut pedissequa tantum utuntur. Quia ergo nos disquisitiones theologicas instituere aggredimur, ea, quae more pure philosophico tractantur, dimittere necessum est; tum ne actum agamus, oleum et operam, ut fert proverbium, perdentes; tum ne manum in messes alienas porrigamus. Insuper, in prioribus hisce disquisitionibus singulas evolvere et argumentis confirmare fidei veritates minime intendimus, sed fundamenta tantum jacere totius theologicae disciplinae, quae, uti diximus, revelatione potissimum nititur. Fidei igitur veritates illae, quae propriis et peculiaribus disputationibus elucidari solent, a nobis, iisdem de causis, nunc praetermittentur; et sufficiet, ubi id necessitas postulet, eas perpaucis delibare. Inde et aliud necessarium deducetur commodum; quod, omissis ejusdem rei haud necessariis retractationibus, plenior totius Theologiae tradatur a professoribus notitia, cum ad suas tantum elucidandas quaestiones omnes singuli impenderint operam.